

Az elváltak helyzete az egyházban lelkigondozói szemmel

TAJTA ÁGNES

Abstract

This study examines the diverse life circumstances of divorced Catholics through the lens of pastoral counselling, focusing on how they relate to God, the Church, and their faith. Drawing on personal conversations and group discussions, as well as support gatherings for divorced individuals, the study explores how divorced Catholics navigate the emotional and spiritual challenges of divorce within the context of the Church. It also considers how pastoral care can guide them in discerning the path God intends for them. In addition, the study outlines Catholic teaching on the sanctity of marriage and evaluates the Church's responsibility in accompanying and supporting those whose faith has been strained by the experience of divorce.

Keywords: *divorced, remarried, pastoral counselling, marriage, sacramental life.*

Absztrakt

A tanulmány lelkigondozói oldalról járja körül a katolikus, hívő, elvált emberek élethelyzetét. Ezek az élethelyzetek nagyon változatos képet mutatnak, és sokszínűségük megjelenik az elváltak Istenhez, közösséghez, egyházhoz való viszonyában is. Tanulmányomban személyes beszélgetésekből és elváltaknak szervezett csoportokból gyűjtött megosztások alapján foglaltam össze, hogy miként élik meg a válásból származó fájdalmas tapasztalataikat az egyházon belül, illetve hogyan lehetséges támogatást nyújtani számukra abban, hogy rátaláljanak arra az útra, amelyet Isten készített számukra. A tanulmányban kitérek az egyház tanítására a házasság szentségéről, illetve az egyház szerepére és feladatára a megtört sorsú emberek életében.

Kulcsfogalmak: *elváltak, újraházasodottak, lelkigondozás, házasság, szentségi élet.*

TAJTA ÁGNES lelkigondozó, főiskolánk Pasztorális Tanácsadó és Szervezetfejlesztő képzésén végzett 2025-ben; a.tajta@hotmail.com A tanulmány a Sapientia Főiskolán a 2025-ben „Az év legjobb szakdolgozata” díjat elnyert dolgozat alapján készült.

I. BEVEZETŐ GONDOLATOK

Ebben a tanulmányban lelkipozítói szempontok mentén vizsgálom hívő, elvált emberek élethelyzetét, és azt próbálom körbejárni, hogy miként lehetséges a megtört életsorsok mellé odaszegődni, támogatni őket a saját útjukon, mely végső soron minden ember céljával azonos irányba mutat, Isten felé. Mit tehetnek mindazok, legyenek papok, világi hívők, lelkipozítók, akik kapcsolatba kerülnek hívő elváltakkal?

Az elvált életállapotból adódó nehézségek több síkon is jelen vannak az ember életében. Vallástól és hittől függetlenül egy megromlott házasság kudarcra hatalmas teherként jelenik meg az elváltak életében; a hívő ember életében ez tovább terhelődik Istennek és a másik félnek tett ígéret megszegésével, és azzal a ténnyel, hogy a válás nem létező lehetőség a katolikus tanítás szerint. Ezek a mély, belső és fájdalmas érzések, tapasztalatok adják a tanulmány élő, emberi és valós arcát az egyik oldalon, míg a másik oldalról összefoglalom az egyház tanítását a szentségi házasságról és az egyház szerepéről azon emberek életében, akiknek sorsa egy ponton megtört és nem tükrözi vissza az ideális keresztény életformát.

Lelkipozítói érzékelem azt az űrt és szükségletet, amit egy mély, empátikus és meghallgató beszélgetés tud betölteni. A válás önmagában is nehéz beszédtema, de különösen megterhelődik keresztény körökben, mert egyértelműnek tűnik, hogy ez nem lehet Isten akarata, sőt, fülemben cseng egy plébániai csoportban elhangzott mondat, mely szerint „ez a világ legnagyobb bűne”, a halálos bűn felsőfoka. Magától értetődik, hogy nem szívesen nyílik meg az elvált, megsebzett ember, mert a szegény és bűnösség érzése kíséri a válás fájdalmát. Céлом, hogy a lelkipozítói beszélgetések alapján a szakirodalom segítségével képet adjak – semmi esetre sem teljes, de legalább objektív képet – arról, hogy milyen fő dilemmák, nehézségek vannak jelen mind az egyén, mind az egyház oldaláról, amikor a válás szóba kerül. Nem vállalkozom arra, hogy ezeket a dilemmákat feloldjam, sokkal fontosabb kérdés számomra, hogy a lelkipozítói attitűd, az őszinte és ítéletmentes melléállás miben és hogyan tud, tud-e egyáltalán segíteni mindazokon, akik úgy érzik, hajótöröttként kell az egyház hajója mellett evickélniük.

2. CSOPORTMUNKA ELVÁLTAKKAL

Az általam megismert élettörténetek két úton jutottak el hozzám: egyrészt egyéni beszélgetések során kaptam betekintést különböző élethelyzetekbe és az ezekhez kapcsolódó megélésekbe, tapasztalatokba és felismerésekbe; másrészt a „Mélyülő kapcsolat – kitáruló tér” csoport résztvevőinek megosztásai alkotják tapasztalataim másik részét. A csoport életre hívásának ötletével egy fiatal és tettere kész káplán keresett meg, akivel együtt alkottuk meg azt a folyamatot, melynek keretében kis létszámú, zárt csoportokban foglalkoztunk hívó elváltakkal.

Kezdeményezésünkkel fő célunk, hogy olyan időt és teret alakítsunk ki elvált egyedülállók és újraraházasodottak számára, ahol nincsenek stigmák, ítéletek, ellenben van ráhangolódás, odafigyelés és empátia mindazok felé, akik szeretnének kötődni az egyházhoz, akiknek fontos, hogy istenkapcsolatuk mélyüljön és fejlődjön. Feltevésünk szerint elváltként beilleszkedni egy plébániai közösségbe nagy erőfeszítést és elkötelezettséget kíván az egyéntől, melyhez szükség van külső bátorításra és megerősítésre mind klerikusi, mind laikusi oldalról.

Az első csoportot 2024 őszén indítottuk el tizenkét fővel és hat alkalommal tervezve, majd a rákövetkező évben egy újabb csoport indult szintén tizenkét fővel, hét alkalommal. A csoportalkalmakat a jelentkezők igényéhez igazodva többnyire szombatokra szerveztük havi rendszerességgel, az első csoport esetében kettő, míg a második csoportnál már két és fél órás időtartammal kalkulálva. Az időkeret növelésére azért volt szükség, mert tizenkét fős csoport esetében a megosztó körök időigényesek és mindemellett kiemelten fontosak, hiszen a résztvevők a többiek tapasztalatának, véleményének meghallgatásával tudnak fejlődni és gyógyulni.

A csoport megszervezését egy olyan levél megfogalmazásával kezdtük, mely röviden ismerteti kezdeményezésünk lényegét. Ehhez csatoltunk egy igényfelmérő űrlapot, melynek segítségével próbáltuk feltérképezni, hogy milyen témák lehetnek érdekesek a résztvevők számára, illetve, hogy jelenleg mennyire kapcsolódnak az egyházi közösséghez, hogyan értékelik istenkapcsolatuk alakulását. A levelet a környékbeli katolikus iskolák és a plébániák levelezőlistáira küldtük ki. A visszajelzések alapján azt láttuk, hogy az általunk megadott témák közül az alábbiak voltak a legrelevánsabbak:

- személyes kapcsolatom Istennel,
- kapcsolódásom az egyházi közösséggel,
- elváltként viszonyom az egyházhoz,
- kiengesztelődés Istennel, önmagammal, egyházzal, egyházi közösséggel.

Ezek mellett a kérdőívben szerepeltek egyéb témakörök, mint például a keresztyén gyermeknevelés kihívásai, egyházi kérdések a házasságrendezéssel kapcsolatban, illetve lehetőséget biztosítottunk szabad válaszra, ahol a jelentkezők megfogalmazhatták egyéni elvárásaikat.

A csoportmunkát alapvetően három nagy téma köré építettük fel mind a két esetben, melyek sorrendjét is tudatosan határoztuk meg azzal a szándékkal, hogy a jelentkezők sebzettségének gyógyulását segítse. A folyamat kezdetekor a fókuszban a résztvevők istenkapcsolata állt, melynek során istengyermekségük tudatában szerettük volna megerősíteni a résztvevőket. A folyamat közepén bibliai történetekkel, zsoltárok segítségével, az egyéni élettörténetek szintjén néztek rá a tagok saját sebzettségükre keresve a gyógyulás lehetőségeit. A folyamat vége felé közeledve a középpontban a résztvevők egyházhoz, közösséghez való nagyon különböző viszonyulásai álltak.

A tagoktól kapott visszajelző és értékelő levelek alapján elmondható, hogy a csoportfolyamat legnagyobb ajándéka a résztvevők számára egyfelől, hogy megtapasztalhatják, nincsenek egyedül a küzdelmeikkel; másfelől az a biztonságos és elfogadó légkör, melyet sikerült megteremteni, és amely valóban segítette őket abban, hogy a másodrendűség, a stigmatizáció terhelő nyomása enyhüljön, illetve egyéni szinten a sebeik gyógyuljanak. A gyógyulás mértéke természetesen már különböző a résztvevők között. Voltak, akiknél nagyon látványosan tetten érhető volt a változás, és volt olyan is, aki saját elmondása alapján még csak most tette meg a nulladik lépést a gyógyulás felé.

Csoportvezetőként mindkettőnk jelenléte kétféle szerepet hordozott. Egyrészt jelen voltunk mint lelkigondozók, akik feljűk fordulnak empátiával, megértéssel, és meghallgatják őket. A lelkipásztor hivatásából adódóan képviselte az egyházat, én elvált állapotomból adódóan hidat képviseltem az egyház és az elváltak között. Ketten tudtuk hitelesen közvetíteni azt az üzenetet, hogy elváltként is helyűk van az egyházban.

3. A SZENTSÉGI HÁZASSÁG

Ahhoz, hogy kellő körültekintéssel beszéljűnk a válásról, körbe kell járnunk a Katolikus Egyház tanítását a házasságról. Napjainkban bevésődött a köztudatba, hogy a házasságok fele válással végződik. A KSH 2024-es adatai szerint ez az arányszám Magyarországon az utóbbi évek tendenciáit nézve 2016-tól

22–38 százalék körül mozog ezer házasságkötésre vetítve.¹ A szentségi házasságkötések száma, illetve az érvénytelenítési kérelmek száma nem nyilvános adat, de számok nélkül is érzékeljük, hogy valós problémával állunk szemben, hiszen nem nehéz legalább egy olyan párt találni ismeretségi körünkben, akik érintettek ebben a témában. Arról pedig semmilyen mért adat nem létezik, hogy hányan lehetnek olyanok, akik újravezényesodtak polgárilag, de előző, szentségi házasságukat nem érvénytelenítették. Még mért adatok nélkül is állíthatjuk, hogy jelentős társadalmi változásokról beszélünk, mert egyházi oldalról is egyre több párbeszéd folyik azokról a demográfiai folyamatokról, melyek napjaink Európájában jelen vannak, legyen az a családnak mint a társadalom alapegységének fontossága, a házasságok számának csökkenése vagy a válások száma. Amikor ezeket a társadalmi változásokat az egyéni élettörténetek szintjén szemlélem, akkor Jézus szavai jutnak eszembe az elveszett bárányról: „Mert az Emberfia azért jött, hogy megkeresse és megtartsa az elveszettet” (Lk 19,10).

A katolikus tanítás a házassággal kapcsolatban támaszkodik bizonyos állandó elemekre, ilyen például az, hogy a házasság a hét szentség egyike, illetve, hogy az érvényes szentségi házasság egy és felbonthatatlan. A házasság életre szóló küldetésének társadalmi célként is meg kellene jelennie, ám a szekularizált világban ösztársadalmi szinten az egyház tanítása idejétmúlt eszmeként kerül kritika alá. Nincs egyetértés a fogalmi meghatározásokban a tekintetben, hogy mi a család, és kik házasodhatnak össze. Éppen ezért II. János Pál pápa az egyház egyik legsürgetőbb feladatának tekintette, hogy mindenkihez eljuttassa Isten eredeti tervét a házasságról és a családról (*Familiaris Consortio* 3).² Napjaink Európájában a társadalmi folyamatok, mint az élettársi kapcsolatok megjelenése, a házasságkötések számának csökkenése, a válási adatok és a keresztény értékrend háttérbe szorulása olyan uralkodó nézetet alakítottak ki az emberekben, amely alapvetően szembemegy az egyház által képviselt meggyőződéssel. Az Európai Unió mai tagállamainak egy részében 1964 óta követik nyomon az ezer főre eső házasságkötések számát, mely a kezdetektől 2023-ig majdnem 50 százalékkal csökkent, míg az ezer főre eső válások száma ugyanezen időszak alatt megduplázódott.³ Megdöbbentő adat, hogy hat EU-tagállamban

¹ KÖZPONTI STATISZTIKAI HIVATAL: *Válások főbb mutatói (1980–2024)*. [online] https://www.ksh.hu/stadat_files/nep/hu/nep0019.html

² II. JÁNOS PÁL PÁPA: *Familiaris Consortio*. *Szent II. János Pál pápa apostoli buzdítása a keresztény család feladatairól a mai világban* [online] <https://katolikus.hu/dokumentumtar/familiaris-consortio> [2026. 05. 14.]

³ *Marriage and divorce statistics, Eurostat*. [online] https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Marriage_and_divorce_statistics [2026. 02. 19.]

2023-ban a házasságon kívüli gyermekszületések száma meghaladta a házasságon belüli gyermekszületések számát.⁴ Ezekből az adatokból is kitűnik, hogy II. János Pál negyvennégy évvel ezelőtti felvetése és félelme nem volt alaptalan, és ezek a trendek egyre erősödnek.

A házasság szentségi mivoltának teológiai értelmezése nagyon hosszú utat tett meg a történelem folyamán a Trentói Zsinatig, majd onnan napjainkig. Az ókori egyházban a házasság erkölcsi, míg a kora középkorban jogi igazolása volt a teológusok fő témája.⁵ A skolasztika fénykorában, amikor megszületett a hét szentség felsorolása, a házasság a többi szentségtől eltérően és a kifejlesztett szentségfogalommal ellentétben nem közvetített kegyelmi hatást.⁶ A II. Vatikáni Zsinat jelentős fordulópontot hozott a házasság teológiájában, melynek kidolgozása során már teret kaptak a humán tudományok, mint például a pszichológia és a szexológia eredményei is, így ebben a felfogásban már nyoma sincs a patriarchális mentalitásnak.⁷ Az új megközelítésben a hangsúly a kölcsönösségen, a konkrét egzisztenciális kapcsolaton van, melynek jelen kell lennie a házasság minden mozzanatában a nemi aktustól az imáig.⁸ A házasságban Isten teremtő akarata nyilvánul meg, ezért a teremtés rendjébe illeszkedve a házasság szeretetben és kölcsönösségben köti össze a nő és a férfi életét (*Gaudium et Spes* 48). A zsinati elgondolások fő jellemzői közé sorolható, hogy a korábbi dologszerű felfogás helyett megjelenik a házasság személyesebb megközelítése, a házasság kizárólag jogi szemléletének megszűnése és annak hangsúlyozása, hogy a házasság a felek Krisztussal élt közössége.⁹ A dokumentum kiemeli a felek kölcsönös szeretetét, amely nem szorítkozhat pusztán érzelmi és fizikai vonzalomra, hanem megjelenik benne a felek teljes személyisége és az a mély elköteleződés, mely alkalmassá teszi a házastársakat arra, hogy Isten teremtő munkájával együttműködjenek (*Gaudium et Spes* 48–49). A keresztény házasság szentségi jelként van jelen a világban, példát mutat az önzetlen és kölcsönös elköteleződésre, illetve megvalósítja Krisztus és az egyház egységét és szeretetét (*Lumen Gentium* 11). „Ezt a szerelmet az Úr arra méltatta, hogy

⁴ Uo. A hat tagállam: Bulgária, Észtország, Franciaország, Portugália, Szlovénia, Svédország.

⁵ FRANZ-JOSEF NOCKE: Házasság, in Theodor Schneider (szerk.): *A dogmatika kézikönyve*, 2. kötet, Vigilia, Budapest, 2002, 387.

⁶ Uo. 386. Az „okozzák, amit jeleznek” elv a házasságkötés esetében nem érvényesült.

⁷ GÁNÓCZY SÁNDOR: *Bevezetés a katolikus szentségtanba*, Bencés Kiadó, Pannonhalma, 2006, 221.

⁸ Uo. 222.

⁹ GÜNTER KOCH: Házasság szentsége, in Wolfgang Beinert (szerk.): *A katolikus dogmatika lexikona*, Vigilia, Budapest, 2004, 217.

különleges kegyelmével és a szeretet ajándékával gyógyítsa, tökéletesítse és fölemelje” (*Gaudium et Spes* 49).

II. János Pál pápa kiemelte a lelkipásztorok felelősségét a házasság előtt álló párok felkészítésében, hogy valóban tudatos döntés álljon elhatározásuk mögött, mely szerint egy életre szóló, visszavonhatatlan ígéretet tesznek egymásnak, és ez a tudatosság megjelenjen abban is, hogy valóban ugyanazt vallják a házasság szentségéről, amit az egyház (*Familiaris Consortio* 68).¹⁰ Tomka Ferenc lelkipásztori tapasztalatok alapján 60–70 százalékra becsüli azoknak a templomi házasságkötéseknek a számát, melyek mögött nincs belső hit a szentség vételét illetően, hanem pusztán külső nyomás vagy a pompás ceremónia miatt köttetnek templomban.¹¹ A szentségek katekétai felsorolásánál az egyházi rend és a házasság szentsége áll a sor legvégén, és ezt a kettőt egymáshoz hasonlóvá teszi, hogy a küldetés és a szolgálat szentségei.¹² Ezért ez a két szentség az, amely a leginkább ki van téve annak a veszélynek, hogy az egyén később megbánja döntését, ez a kockázat csökkenthető a házasságkötés esetében alapos felkészítéssel, a házastársak pasztorációjával.

A házasság szentségi jellege nemcsak a megkötés pillanatában van jelen, hanem tartósan,¹³ a házassági együttélés minden napja alatt Isten országát kell visszatükröznie. A házasság szent jellege Krisztus és az egyház közötti egységet jeleníti meg. Felmerül a kérdés, hogy mi van akkor, ha a felek együttélése már nem ezt a szeretetegységet tükrözi. Az egyház szentséginek és ezzel együtt felbonthatatlannak tekinti az ilyen köteléket is.¹⁴ Ha a felek úgy döntenek, hogy nem tartható fent az életközösség, két lehetőség áll előttük. Az egyik, hogy egyedülállóként folytatják tovább életüket, de ettől még szentségi kötelék fűzi őket össze. A másik, hogy egyházi bírósági eljárás keretében kezdeményezhetik szentségi házasságuk megvizsgálását, ahol a bíróság eldönti, hogy a megkötés pillanatában valóban szentségi házasságkötés történt-e. Amennyiben nem, akkor a bíróság a házasságot semmisnek nyilvánítja, így a felek életállapota egyházilag rendezetté válik, és akár új házasságot is köthetnek olyan emberrel, akinek az életállapota egyházilag szintén rendezett. Nehézséget jelent az ember

¹⁰ II. JÁNOS PÁL PÁPA: *Familiaris Consortio*, i. m.

¹¹ TOMKA FERENC: *Lelkipásztori szentségtan*, Szent István Társulat, Budapest, 2002, 320.

¹² ERDŐ PÉTER: *Beszélgetések az imádságról és a szentségekről*, Szent István Társulat, Budapest, 2021, 204.

¹³ Uo. 213.

¹⁴ TOMKA FERENC: *Elváltak és élettársi kapcsolatban élők evangelizációja*. [online] <https://tomkaferenc.hu/lelkipasztorokodas/hazassag-csalad-neveles/elvaltak-es-elettarsikapcsolatban-elok-evangelizacioja> [2025. 02. 01.]

életében, ha olyan valakivel szeretné összekötni az életét, akinek nem rendezett az életállapota. Ilyenkor a szentségektől való eltiltás rá is vonatkozik attól kezdve, hogy élettársi kapcsolatot létesítenek vagy polgári házasságot kötnek, és ez bizony lelkiileg megterhelő és fájó pontja az érintettek életének.

A felbonthatatlanság kérdése nemcsak teológiaiilag, hanem egyházz jogilag is kiemelkedő kérdés a házasságjog területén belül. A házasság fogalmát az egyház jog a természetjogra vezet vissza, vagyis nem tisztán egyházi jogszabályként tekint rá. A házassági köteléknek a létesítő oka a szövetségkötés, mely a jogképes feleknek törvényesen kinyilvánított beleegyezésén nyugszik.¹⁵ A jogképesség, a beleegyezés és az akaratnyilvánítás három nélkülözhetetlen tényezője az érvényes, szentségi házasság megkötésének. Érvénytelenítési perekben a bíróság azt vizsgálja, hogy ez a három kulcsfontosságú tényező jelen volt-e a házasság megkötésénél.

Ferenc pápa 2015-ben kiadott egy saját kezdeményezésű, *Az Úr Jézus a szelíd bíró* kezdetű apostoli levelet, melyben konkrét lépéseket fogalmaz meg a semmissé nyilvánítási eljárások gyorsabb és könnyebb lefolytatásáért, továbbá az egész kánoni eljárás reformjáról.¹⁶ A csoporttagokkal és kliensekkel folytatott beszélgetések során sokféle hozzáállással, véleménnyel, tapasztalattal találkoztam a bírósági eljárásokkal kapcsolatban. Van, aki arról mesélt, hogy segítőkészséget és megértést tapasztalt, van, aki ennek pont az ellenkezőjét tapasztalta. Találkoztam olyannal is, aki első fokon nem kapta meg az érvénytelenítő határozatot, de elszántsága egy másik egyházmegyében másodfokon végül sikerrel járt. A sok történet közös pontja, hogy egy ilyen eljárás hosszú és lelkiileg megterhelő a feleknek. A pasztoráció területére vezet a kérdés: miként biztosítható, hogy az elváltak ne kerüljenek ki az egyház életéből, illetve magukat se vonják ki automatikusan, továbbá hogy kapjanak megfelelő lelki támogatást és információt arról, hogy milyen lehetőségeik vannak. Maga a keresztény élet egy folyamatos alakulást és formálódást jelent, ennek mentén akár elvált, akár házasságban él az ember, erre az útra van elhívása és ezen az úton szüksége van támogatásra, segítségre, bátorításra.

Sok történetet hallgattam végig arról, hogyan jutottak el házasságok a szakadék szélére. Majdnem mindegyik úgy kezdődött, hogy a válás mint lehetőség fel sem merült, „nem is létezett a szótárunkban”, aztán mégis megtörtént. Nem az egyház tanításának helyessége kérdőjeleződik meg azokban, akikkel talál-

¹⁵ ERDŐ PÉTER: *Egyházjog*, Szent István Társulat, Budapest, 2014, 516.

¹⁶ FERENC PÁPA: *Mitis Iudex Dominus Iesus – Az Úr Jézus a szelíd bíró kezdetű apostoli levél*, Szent István Társulat, Budapest, 2015.

koztam, őket nem arról kell meggyőzni, hogy a házasság életre szóló elköteleződés, mert ők maguk is így tervezték. A bennük lévő kérdések sokkal inkább a *Hogyan tovább?* kérdésére vonatkoznak annak tudatával, hogy nem sikerült valami, amit nagyon szerettek volna, és annak terhével, hogy a válás miatt szembe kerültek Isten parancsával és saját ígéretükkel. Egy házasság kudarca mögött mindig összetett folyamatok állnak, és a válás mindig fájdalommal jár. Sokan sokféle módon élik meg ezt az eseményt, mely igen széles skálán mozoghat a megkönnyebbüléstől kezdve a kiábrándultságon át a megaláztatásig. Aki állapotát egyházzogilag nem rendezi, kiszorul az egyház szentségi életéből, és ezzel együtt járhat az érzés, hogy az egyházban sincs helye. A válás ténye megbélyegezheti azokat is, akik állapota rendezett, de úgy érzik, életük mégsem úgy alakult, ahogy tervezték, ahogy a nagy könyvben meg van írva, vagy ahogy mindenki másé az egyházközségeen belül. Az egyedülállók a társnélküliség és sokszor a magány keresztjét cipelik, míg az érem másik oldalán a szentségektől való eltiltás nehezedik az újravezetésre.

4. A SZENT EGYHÁZ MINT ANYA

A II. Vatikáni Zsinat sokféle módon igyekszik körbejárni és azonosítani az egyház pontos önmeghatározását képekkel, hasonlatokkal, többek között szentségi oldalról is. Röviden érdemes áttekinteni, hogy milyen kijelentésekkel él a zsinat az egyházzól, hiszen elváltként az egyik legkardinálisabb kérdés az egyházhoz való tartozás kérdése. „Akarok-e ide tartozni, és ha igen, van-e benne helyem, szerepem és feladatom?” „Megtört életsorsommal, méltatlanságom tudatával mit kezdek a szentek közösségén belül?” „Kapok-e bántást, megbélyegzést vagy ellenkezőleg, segítséget ahhoz, hogy a magam útján Krisztushoz jussak közelebb?” Ilyen és ehhez hasonló kérdések merülnek fel az elvált emberben. Érdekes tapasztalat, hogy a csoporttagok között voltak többen olyanok, akik elkötelezett tagjai tudtak maradni a plébániájuknak válásuk után, mégis eljöttek a csoportba; kerestek valamit, vagy vágytak valamire, ami úrként tátongott a lelkükben. Ez lehet egy jó szó, megerősítés, iránymutatás, vagy pusztán annak az elismerése, hogy fontos és értékes tagjai a közösségüknek. Ezek a vágyak lényegében átfedésben vannak azoknak a vágyaival, akik valamennyire távolságot vettek az egyháztól.

A *Sacrosanctum Concilium* kezdetű zsinati konstitúció az egyházat mint az egység szakramentumát tárja elénk, ahol a hívők közössége együtt ünnepel a liturgiában (*Sacrosanctum Concilium* 26). Ez a közösségi ünneplés az emberi

természet egyik legalapvetőbb vonására válaszol, mely szerint az ember társas lény, örömét közösségben ünnepli, ahogy bűnei is hatással vannak környezetére. Az egyéni, online misehallgatás nem építi Isten országát, mivel épp annak az ajándéknak nem ad teret, amit a liturgia közös ünnepléséből a közösség tagjai egymástól is, Istentől is megkapnak: a megerősítést és a megszentelést.¹⁷ Az egység megélése sokszor ütközik falakba az elváltak életében. Az egyedülálló elváltak a házások között nehezen találják helyüket, és gyakran úgy érzik, légüres térbe kerültek, ahol nincs hova kapcsolódni, a vasárnapi misére elmennek, de az egyéb plébániai programokba nem vagy csak ritkán vonódnak be.

A *Lumen Gentium* megfogalmazza, hogy az egyház az Istennel való egyesülésnek a jele és eszköze, más szóval szentsége (*Lumen Gentium* 1). Isten felénk fordulásának és önközlésének tetőfoka Jézus Krisztus, aki saját szentségével szavatolja az egyház szentségét, és ezt még a tagok bűnössége sem képes csorbítani,¹⁸ vagyis az egyház szentsége fogyatkozhatatlan (*Lumen Gentium* 39).

Az Istennel és emberrel való egység előrevetíti az üdvösség tartalmát, melyet a *Gaudium et Spes* zsinati konstitúció konkrétan megfogalmaz, vagyis az üdvösség egyetemes szentségeként utal az egyházra, melynek címzettje az egész világ. Tehát az Anyaszentegyház az egység, az Istennel való egyesülés és az egyetemes üdvösség szentségeként egyszerre van jelen a hívők életében, még az elvált hívők életében is.

Az egyház női jellegét a mennyasszony és az anya képe fejezi ki, melyeknek további mély jelentése hozzásegít minket ahhoz, hogy jobban megértsük, mi is az egyház, és hogyan képes megvalósítani a hívők életében szent küldetését. Az Anyaszentegyház kifejezésből az anya képe tárja eléink azokat a vonásokat, gesztusokat, melyek a nehéz élethelyzetbe került emberek esetében különösen kívánatosak. Ferenc pápa nyitott szívű anyaként hivatkozik az egyházra, akinek feladata, hogy az út szélén maradtak mellett megálljon, és meghallgassa őket.¹⁹ Ferenc pápa víziója egy kilépő egyházat tár eléink, mely nem ítélkezik, hanem édesanyaként Isten irgalmát viszi el mindazokhoz, akik úgy érzik, életük megfeneklett, nehézségekkel teli, vagy pusztán nem tartják magukat méltónak arra, hogy az egyház tagjai legyenek.²⁰ Az egyház meghílet és megszentel, de nem erővel vagy kényszerrel, hanem irgalmas anyaként próbálja

¹⁷ PAPP MIKLÓS: *A vallásosság erkölcsi erénye*, L'Harmattan – Sapientia Szerzetesi Hittudományi Főiskola, Budapest, 2015, 343.

¹⁸ Uo. 367.

¹⁹ FERENC PÁPA: *Amoris Laetitia kezdetű szinódus utáni apostoli buzdítása*, Szent István Társulat, Budapest, 2014, 46–49.

²⁰ FERENC PÁPA: *Amoris Laetitia kezdetű szinódus utáni apostoli buzdítása*, i. m., 308.

gyermekait a tökéletes jó felé vezetni, melyhez szükség van – különösen az emberi szerelemre vonatkozó parancsok esetében – a végtelen tiszteletre és a lelkeket megkülönböztető képességre, hogy ne jogi hatalomként álljon tagjai előtt.²¹ II. János Pál pápa is hivatkozik anyaként és tanítóként az egyházra pont a házassági erkölcs területén, mely törvényeknek az egyház nem szerzője és nem bírója,²² vagyis visszatükrözi az evangéliumi alapelvet, hogy ne ítélkezz, hogy ne ítéltesz (Mt 7,1).

Egy édesanya képes új életet szülni, igaz ez az egyházra is, hiszen a keresztségben új életet ajándékoz tagjainak (*Lumen Gentium* 64). Ferenc pápa felteszi a kérdést: szeretem-e az egyházat úgy, mint ahogyan édesanyámat? Megértéssel hibái iránt, és megsegítve, hogy jobban megfeleljen az Úr akaratának.²³ Ezek a kérdések, hasonlatok különösen jól szemléltetik azt, hogy az egyén és az egyház között valódi kapcsolódásról beszélünk. Különös kapcsolat ez, mert ki az egyház? Az egyház mi vagyunk, a világi hívőktől a pápáig mindenki. Az egyház szó hallatán mégis sokszor az intézményesített, a kizárólag a klerikusi rétegből, dogmákból és parancsokból álló megfoghatatlan, megszemélyesíthetetlen, homályos fogalom jelenik meg sokak fejében.

Mint minden kapcsolat, így az egyházhoz fűződő viszonyunk is kétoldalú azzal bonyolítva, hogy ebben a viszonyrendszerben az egyén mindkét oldalon jelen van. Ő maga is képes alakítani azt, hogy az egyház milyen, és milyen képet alkot róla a világ, és jelen van a felelőssége abban, hogy ez a kapcsolat akkor marad élő, ha ő maga élővé teszi. Másik oldalon sebeket is kaphat az egyház tagjaitól, melyekkel kezdenie kell valamit ahhoz, hogy az egyházhoz való viszonya egészséges maradjon. Különösen nagy a lelkipásztorok felelőssége, akik a leghitelesebben tudják alakítani az egyházzal alkotott képet, amikor megsebzett sorsokkal találkoznak, úgy, hogy a már fent említett, lelkek megkülönböztetésére való képességet folyamatosan fejlesztik, hiszen ezzel a hozzáállással valóban megvalósíthatóvá válik a Ferenc pápa által megálmodott egyház, amely megáll az elesettek mellett, lelassít, szemükbe néz és meghallgatja őket. Ily módon mindenki, aki akar, fog tudni csatlakozni ehhez a krisztusi közösséghez, megérinti az egység, az Istennel való egyesülés és az egyetemes üdvösség szentsége. Aki nem hisz az egyházban, önmagában nem hisz, mondta Ferenc

²¹ OLIVIER CLEMENT: *Kérdések az emberről*, Bizantionológiai Intézeti Alapítvány, Budapest, 2004, 120–121.

²² SZENT II. JÁNOS PÁL PÁPA: *Familiaris Consortio – A családi közösség. A keresztény család feladatairól a mai világban apostoli buzdítás*, Szent István Társulat, Budapest, 2021, 33.

²³ *Számomra ez az Egyház legszebb képe: az Egyház – anya* [online] <https://www.magyarokurir.hu/hirek/szalomra-ez-az-egyhazi-legszebb-kepe-az-egyhazi-anya> [2025. 01. 27.]

pápa egy interjúban,²⁴ tehát nem választhatjuk le istenhitünket az egyházba vetett hitünkről.

Pál apostol gyakran nevezi a keresztény embert meghívott szentnek (1Kor 1,2; Róm 1,7), ahol a szent egy új minőséget jelez, célt és állapotot egyszerűen, illetve visszaköszön ebben a kifejezésben az eredeti héber szó jelentése: Isten szolgálatára lefoglalva.²⁵ Ilyen értelemben még egy kisiklott házasság után is van remény, hogy az ember felálljon, újra elinduljon, és építse Isten országát. Nem tudom, hogy elváltként megerősíthető-e az ember annyira istengyermekségének hitében, hogy a szent jelzõt valaha magára tudná vonatkoztatni, hiszen valláserkölcsei értelemben az újravezényesodottak esetében az állapotukból adódóan ez lehetetlen; azok esetében pedig, akik rendezett életállapotúak, de elváltak, szintén nehézségekbe ütközik, csak már nem a külső, hanem a saját, belső mérce miatt. Egy beszélgetésben mesélte el egy elvált édesapa, aki második, szentségi házasságában élt, hogy egy gyógyító imaalkalmon őt és családját hívta ki az atya, hogy szemléltesse, hogyan működik Isten szentháromsága a családon belül. Ő azt kívánta, bár megnyílna alatta a föld, mert nem tartotta magát méltónak arra, hogy ott álljon a templomban ennyi ember előtt ilyen múlttal. Ám az életszentségre szóló egyetemes meghívás mindenkinek szól életállapottól függetlenül, ezért fontos megerősíteni az elvált embereket abban, hogy Isten megszentelő kegyelme elé az elvált állapot nem húz falakat.

A beszélgetések tapasztalatai alapján egy válás után az ember önbecsülése, értékességének tudata súlyosan sérül még akkor is, ha nem ő az elhagyó fél, és még akkor is, ha ugyan ő az elhagyó, de jogosan, saját és gyermekei életét mentve döntött a házasság felbontásáról például egy bántalmazó kapcsolat megszakításával. Az elváltak megosztásai gyakran szólnak arról, hogy csökkent értékűnek érzik magukat. A lelkipozókkal, illetve lelkipásztori beszélgetéseknek egyik legfontosabb szerepe az lenne, hogy ezt a negatív tartományba zuhant önbecsülést és önértékelést visszahúzzák arra szintre, ahol a személy újra hinni tud abban, hogy mindazok ellenére, ami történt, az élete Isten számára lefoglalt élet: kegyelem által megszentelt létté válhat, melynek a minősége és iránya az egyén istenkapcsolatából forrasozva képes lehet beteljesíteni Isten rá vonatkozó terveit.

A magunkról szerzett tapasztalatunk alapján rájövünk, hogy szeretetünk, szolidaritásunk mindig csak töredékesen valósul meg.²⁶ Jézus életével adja meg

²⁴ Uo.

²⁵ ZEMPLÉN György: A szent és a modern ember, *Vigilia* 25 (1960/6) 321–329, 321.

²⁶ THEODOR SCHNEIDER (szerk.): *A dogmatika kézikönyve*, i. m., 428.

a választ arra, hogyan lehetséges mindezt tökéletesen véghez vinni. Sajátos és eredeti istentapasztalata, illetve bizonyossága az Atya végtelen szeretetében és irgalmában teszi őt képessé arra, hogy kimutassa tökéletes szeretetét zsidóként a nem zsidók felé, férfiként a nők felé, felnőtteként a gyerekek felé, szentként a bűnösök felé.²⁷ Azért van ennek óriási jelentősége, mert mindazok az emberek, akik kirekesztettnek érzik magukat, a szeretet által megszólítva visszanyerik önbecsülésüket. Ez így működött kétezer évvel ezelőtt, és ugyanez a logika működik most is, az elváltak esetében is. Az önbecsülés fogja lehetővé tenni számukra, hogy ők is kiteljesedjenek hitben, szeretetben, és részt vegyenek az isteni terv megvalósításában, mely az egymás iránti szolgálatban mutatkozik meg. Mindannyian arra kaptunk meghívást a keresztségben, hogy haladjunk az érett kereszténység felé, amit a tökéletesség és a szentség bibliai szavaival írunk körbe.²⁸

5. AZ ELVÁLTAK SZENTSÉGI ÉLETE

A keresztséggel Isten gyermekeivé leszünk, de ez nem jelenti azt, hogy képesek lennénk bűn elkövetése nélkül élni (KEK 1426). Már az ószövetségi próféták is tisztában voltak az ember bűnre való hajlamával, mely előidézi a szív megkeményedését.²⁹ Isten folyamatosan azon munkálkodik üdvösségünk érdekében, hogy kiragadjon minket a bűnből.³⁰ Az újszövetség középpontjába Jézus a bűnnel szembe az Atya irgalmas szeretetét helyezi, és egyértelművé teszi, hogy minden ember rászorul Isten megbocsátására, melyet egyedül az emberi gőg tud megakadályozni.³¹

Az elváltak esetében a bűnösség és a bűntudat állandóan jelenlevő érzése komoly és valóságos probléma, mely nemcsak azokat érinti, akik nem élhetnek a szentségekkel, hanem az egyedülállókat is. „Számomra a folyamatos bűntudat érzése a legnagyobb teher”³² – ez a mondat egy olyan édesanyától hangzott el,

²⁷ Uo. 428.

²⁸ KARL RAHNER: *Az evangéliumi tanácsok* [2025.02.10.] [online] https://szepi.hu/irodalom/vallas/sulypontok/sp_01b.html [2025. 02. 10.]

²⁹ Lásd a *Bűn* szócikket, in HERBERT HAAG: *Bibliai lexikon*, Szent István Társulat, Budapest, 1989, 200. col.

³⁰ Jean Duplacy et al. (szerk.): *Biblikus teológiai szótár*, Szent István Társulat, Budapest, 2009, 164. col.

³¹ *Bűn*, in HERBERT HAAG: *Bibliai lexikon*, i. m., 203.

³² Belső jegyzet: Mélyülő kapcsolat – kitérülő tér csoport, 2. alkalom, 2024. 12. 08.

aki gyermekeit egyedül neveli ugyan, de ő döntött a válás mellett, ezért ennek a döntésnek a helyességét illetően nem kaphatott megerősítést az egyháztól. Ebből a mondatból kiérezhető, hogy a büntudattal napi szinten együtt élni fájdalmas és megterhelő, a feloldozás hiánya folyamatos belső feszültséget szül. Aki hitben él, és bünt követ el, úgy állíthatja helyre kapcsolatát Istennel, ha ezt a bünt szívéből megbánja, majd él a kiengesztelődés szentségével. Mi felett kellene bűnbánatot éreznie annak, aki elvált? Ha valaki újraraházasodott, és új családja harmonikusan, szeretetben működik, nem lehetséges a bűnbánat érzése a régi házasság felett, hiszen amiben jelenleg él, az teljes, de az egyház szemében bűnös kapcsolat, ami házasságtörésnek minősül. Ennek a bűnbánatnak a hiánya az, ami miatt nem járulhatnak a szentséghez azok, akik új kapcsolatot létesítettek. Közben egy másféle bánat folyamatosan jelen van az életükben, és ebben a bánatban van bizonytalanság is, hiszen honnan tudható pontosan és biztosan, hogy az ember bánata tökéletes, és vajon tényleg a kegyelem állapotában van-e? Jézus két feltételt állít elénk a bűnök bocsánatára: a hit és a megtérés követelményét (Lk 3,3; Mk 1,4),³³ mely lényegében képessé teszi az embert az isteni kegyelem befogadására, ezzel együtt jelenti a büntől való elfordulást Isten iránti szeretetből.³⁴ Amikor Isten iránti szeretetből, és nem pedig félelemből jelez a lelkiismeretünk, és bűnbánatot érzünk, a tökéletes bánat születik meg bennünk (KEK 1452). A szabálytalan élethelyzetben lévők egyik legnagyobb keresztje pont annak az ellentmondása, hogy vágnak Istenhez közel lenni, de a folyamatos büntudat, vagyis szó szerint a bűnösségük állandó jelenléte hatalmas akadályként gördül eléjük. Fontos tanítás az újraraházasodottak és mindazok számára, akik nem áldozhatnak, hogy a tökéletes bánat által is megszabadulhat az ember a súlyos büntől,³⁵ ebben nagy segítséget adhat egy lelkipásztor.

6. VITÁK AZ ÚJRAHÁZASODOTTAK SZENTSÉGI ÉLETÉRŐL

Az elváltakkal kapcsolatos kérdéskört nem lehet leszűkíteni az újraraházasodottak szentségi élettől való eltiltására, hiszen egy jóval komplexebb jelenségről van szó. Mégis fontosnak tartom, hogy röviden kitérjünk az újraraházasodottakkal kapcsolatban felmerülő problémákra, mert ez az a kérdéskör, mely a leghe-

³³ GÁNÓCZY SÁNDOR: *Bevezetés a katolikus szentségtanba*, i. m., 181.

³⁴ STANISLAS LYONETT: *Bűn*, i. m., 173. col.

³⁵ TOMKA FERENC: *Lelkipásztori szentségtan*, i. m., 224.

vesebb vitákat váltja ki egyházi berkeken belül. Az újraraházasodottak szentségi életének nehézségeit a fenti fejezetben már érintettem. Az életszentség témája kapcsán érdemes külön kitérni rá, mert az egyházon belül is kiélezett viták folynak arról, hogy lenne-e lehetőség őket szentáldozáshoz engedni, és ha igen, milyen feltételek mentén lenne ez elképzelhető. Az Eucharisztia jelentősége és hitéletünkben meglévő kiemelt szerepe az, amely miatt ezek a viták ennyire kiélezettek, és amely miatt ez sarkalatos pontja az újraraházasodottak szentségi életének.

Ferenc pápa Walter Kasper bíborost kérte fel, hogy a családnak szentelt szinódusi folyamatot elindító 2014-es bíborosi tanácskozáson tartsa meg a nyitóbeszédet, ahol különös érzékenységgel tért ki az újraraházasodottak helyzetére. Kasper bíboros konzisztensen képviseli az egyház hivatalos tanítását és hangsúlyozza, hogy az egyház nem kínálhat Jézus szavaitól eltérő válaszokat, illetve távol áll tőle, hogy „olcsó irgalmasságra való hivatkozással”³⁶ fellazítsa az alapvető igazságokat. Kasper bíboros Isten irgalmát az ő hűségével köti össze. „Bármilyen mélyre essen is az ember, soha nem eshet mélyebbre Isten irgalmánál.”³⁷ Isten irgalmassága lényegében az ő hűségét jelenti önmagához és a szeretetéhez. A klasszikus igazságosság és/vagy irgalom kérdés helyett Kasper bíboros a hűség és az irgalmasság elválaszthatatlan egységének mércéjét állítja az egyház és a lelkipásztori gondozás fókuszába.

A Hittani Kongregáció 1994-es javaslata alapján az újraraházasodott elváltak lelki szentáldozáshoz járulhatnak. Kasper bíboros szerint ez a javaslat további kérdéseket vet fel, mert aki lelki szentáldozáshoz járul, egy lesz Jézus Krisztussal. Akkor hogyan lehetséges az, hogy mégis ellentétben áll Krisztus parancsával? „Aztán miért ne járulhatna szentségi áldozáshoz is?”³⁸ Szerinte a szentségektől való eltiltása az arra felkészült újraraházasodottaknak az üdvösség szentségeken kívüli útjára irányítja ezeket az embereket, mellyel egyben az egyház szentségi alapstruktúrája kérdőjeleződik meg. Már II. János Pál pápa is hangot adott azon meglátásának, hogy elterjedt egy olyan nézet, mely az Istennel való kiengesztelődést közvetlenül, a szentségek vétele nélkül elérhetőnek gondolja, ezzel leértékelve a gyónás lényeges szerepét az istenkapcsolatban (*Reconciliatio et Poenitentia*, 28).³⁹ A bíboros szerint a szentségek nem jutal-

³⁶ WALTER KASPER: *A család evangéliuma*, Jezsuita Kiadó, Budapest, 2015, 50.

³⁷ Uo. 51.

³⁸ Uo. 56.

³⁹ *A Reconciliatio et poenitentia* kezdetű apostoli buzdítás magyarul: II. JÁNOS PÁL PÁPA: *Kiengesztelődés és bűnbánat a mai egyház küldetésében apostoli buzdítás, melyet a szinódus után intézett a püspökökhöz, papokhoz és a hívekhez*, Szent István Társulat, Budapest, 1985,

mak egy arra kiválasztott elit réteg számára, azok pedig, akiknek a legnagyobb szükségük volna a szentség gyógyító erejére, körön kívül szorulnak. Összecseng ez a gondolat azzal, ahogy Jézus a farizeusok megdöbbenésére válaszol, akik nem értik, hogy miért ül egy asztalhoz a vámosokkal, hiszen nem az egészségeseknek van szüksége az orvosra (Mt 9,2; Mk 2,17; Lk 5,31).

Ennio Antonelli bíboros szintén a Püspöki Szinódus előkészületének részeként adta közre tanulmányát, melyben érveket sorakoztat fel a törvénytelenül együtt élők, újrarahasodottak és élettársi kapcsolatban élők áldozáshoz bocsátása ellen. Szerinte az egyház befogadó magatartása⁴⁰ „nem jelenti szükségyszerűen az eucharisztikus befogadást”⁴¹ is, hiszen az egyház következetesen azt tanítja, hogy a halálos bűn kizár az eucharisztikus egyesülésből, és a bűnbánat szentsége által kell bocsánatot nyerni rá. Az engedékenységgel magával hozná az irgalmasság és a megtérés szétválasztását, ami nincs összhangban az evangéliummal, mert így a megtérés nélküli megbocsátás egyedi esetét hoznánk létre. Nem elegendő csak a válásért bűnbánatot tartani, meg kell változtatni az élethelyzetet, mert a második kapcsolatot nem lehet semmilyen módon pozitívnak tekinteni.⁴² Meglátásom szerint a második kapcsolatok megítélésakor veszélyes lehet a leegyszerűsítés és az általánosítás mind a túlzott szigor, mind a túlzott engedékenységgel céljával, mert ahogy Ferenc pápa is utal rá, az egyház számol az enyhítő és egyedi körülményekkel, melyek esetében felelős lelkipásztori megkülönböztetésre van szükség annak érdekében, hogy az egyén növekedhessen hitében,⁴³ és az adott élethelyzetben olyan döntést hozzon, amely szolgálja saját és a rábízottak életét. A nehézséget az adja, hogy a megtört sorsok nem sorolhatók be néhány előre meghatározott kategóriába, hanem a Szentlélekre hagyatkozó munkával, megkülönböztetéssel és érzékenységgel lehet eldönteni, hogy adott helyzetben mi a jó megoldás. Ezek alapján nem helytálló kijelenteni, hogy „semmilyen módon” nem tekinthető pozitívnak a második kapcsolat, és annak a felbontása az egyetlen jó megoldás. A lelkiismeret-vizsgálat, a lelkipásztori megkülönböztetés mind egy irányba mutatnak, amely az egyén növekedését célozza és azt, hogy válaszkész életet

28.

⁴⁰ II. JÁNOS PÁL PÁPA: *Familiaris Consortio*, i. m., 84. II. János Pál pápa buzdítja a pásztorokat és az egész hívő közösséget, hogy szeretetükkel óvják meg az újrarahasodottakat az Egyháztól való elszakadás érzésétől.

⁴¹ ENNIO ANTONELLI: *A házasság válsága és az Eucharisztia*, Szent István Társulat, Budapest, 2015, 22.

⁴² Uo. 26.

⁴³ FERENC PÁPA: *Amoris Laetitia*, i. m., 300, 305.

élhessen Isten számára.⁴⁴ Különösen fontos kiemelni azokat az élethelyzeteket, ahol az elhagyó fél bántalmazó kapcsolat felbontása mellett döntött, mert ez a döntés nem szegül szembe Isten akaratával, hanem pont ellenkezőleg, ez életet választotta. Tapasztalatom szerint az ilyen helyzetekben meghozott egyértelműen helyes döntés sem feltétlen elegendő ahhoz, hogy az ember felvértezze magát a megbélyegző mondatokkal szemben. Még ha a házasság érvénytelenítése esetükben egyfajta megkönnyebbülést is hoz, a közösségből való kirekesztődést vagy a másodrendűség érzését ők is megélik.

A színódus után megjelent Ferenc pápa *Amoris Laetitia* kezdetű apostoli buzdítása külön kitér az újravezényesült helyzetére,⁴⁵ és éppen ez volt az a téma, ami miatt a buzdítás nagyon szélsőséges reakciókat kapott az egyház képviselőitől. Bár Ferenc pápa sehol nem szakít az egyházi hagyományokkal, és határozottan állítja, hogy ő egyszemélyben nem dönthet ilyen vitás kérdésben, mégis sok támadást kapott, pedig a kérdés nyitva maradt. A pápai levél nem szűkíti le az újravezényesült problémáját az áldozáshoz engedésre. Egy olyan egyház képe elevenedik meg előttünk, ahol Isten irgalmassága eljut a nehéz helyzetben lévőkhöz, aki nem tartja magát távol az emberi drámáktól, hanem a lelkipásztorokon és a világiakon keresztül szeretettel invitál mindenkit az Úr követésére. A Szentatya arra biztatja azokat, akikben ég a vágy Isten kegyelméből a Krisztussal való találkozásra, hogy teljes erejükből törekedjenek a keresztény élet megvalósítására imádsággal, karitatív szolgálattal, a plébániai életben való aktív részvétellel, és legyen élő, örömteli tapasztalatuk arról, hogy ők is az egyház tagjai. A pápai levél hangsúlyozza, hogy az egyháznak szilárd elképzelése van azokról az enyhítő körülményekről, amelyek alapján nem mondhatjuk mérlegelés nélkül egy szabálytalan élethelyzetben lévő emberről, hogy a halálos bűn állapotában van. Segítséggel és támogatással ők is eljuthatnak Isten rájuk vonatkozó tervének kiteljesítésére a Szentlélek erejével.

A kliensek és csoporttagok között, akikkel alkalmam nyílt beszélgetni válásuk utáni helyzetükről az egyházban, kisebbségben voltak, akiknél fennáll a szentségektől való eltiltás problémája. Ami viszont ezekben az emberekben közös vonásként megjelent előttem, éppen a Ferenc pápa által megfogalmazott erős szívbéli vágyódás, mely egyszerűen nem engedi őket, hogy az egyház valóságán kívül maradjanak sértettségből vagy dachból, és erős elköteleződés él bennük Jézus Krisztus iránt, aki láthatóan életük iránytűje. Nemcsak lelkipázként, hanem Krisztus-követő emberként sem tudom figyelmen kívül hagyni

⁴⁴ Uo. 300; 305.

⁴⁵ Uo. 296–312.

azt a vágyódással együtt járó mély fájdalmat és szomorúságot, amely fakadhat a kirekesztettség, a másodrendűség érzéséből vagy abból a tehetetlenségből, amit a reménytelenség táplál, hogy nincs kiút az adott helyzetből.

7. A LEKIPONDOZÁS AJÁNDÉKA

A lelkipásztori, illetve lelkipozókkal beszélgetések hozzásegítették az embereket ahhoz, hogy mérlegre tegyék kapcsolatukat Istennel, az egyházzal és az emberekkel. Intenzív önismereti munkát követel akár a csoportban való részvétel, akár az egyéni beszélgetés, mely szükséges része a fejlődésnek, és az eredmények nem feltétlen látványosak és gyorsak. Az első csoportunk tagjaival kapcsolatban maradván másfél éves távlatban váltak láthatóvá számunkra is olyan előrelépések, melyek igazolják, hogy a kezdeményezésnek van létjogosultsága és az egyéni élet szintjén eredményei is. „Egy apró lépés nagy emberi korlátok között kedvesebb lehet Istennek, mint egy külsőleg korrekt élet, melynek napjai úgy zajlanak, hogy nem kell szembenéznie jelentős nehézségekkel”⁴⁶ – írja Ferenc pápa a megtört élettel kapcsolatban. Ilyen apró lépéseknek voltunk a tanúi, melyek megerősítettek és buzdítottak minket arra, hogy érdemes és fontos utánanyúlni az elváltaknak.

Lelkipozóként a legfontosabb iránytűm, hogy a beszélgetésekben nem csak ketten vagyunk jelen, nem csak a megsebzett ember és én ülünk egy szobában egymással szemben. Ha így lenne, nagyon megijednék, mert azt érezném, nincs remény a sebek gyógyítására, nincs remény a változásra. Jézus Krisztus személyesen van jelen ezekben a beszélgetésekben, és általa viszont van remény mindenre. Ő lesz az, aki el tudja indítani az egyént a jó úton, a jó irányba, a saját megoldásai felé. Ez a kiinduló tétel azért nagyon fontos, hogy a beszélgetésekben a helyemen legyek, és tisztában legyek a rám osztott szereppel. Jobban viselhető a mellészegődésből adódó szomorúság és a tehetetlenség nyomorúságos érzése, ha közben megmarad a reményem arra, hogy van itt valaki, aki jobban ismeri a másik helyzetét, mint én, jobban együtt szenved a szenvedővel, mint én, és segíteni mérhetetlenül jobban tud, mint én. Ilyen a gyógyító tér és idő, ahol a másikat meghallgató ember csupán eszköz Isten kezében. Ez a meghallgatás empátikus és ítéletmentes. Nagy kihívást jelent ítéletmentesen jelen lenni, nem megmondani, hogy mi a jó és mi a rossz. Vajon valóban lehet-e élni, gondolkodni ítéletmentesen? Paul Tournier pszichiáter azt írja, hogy nem

⁴⁶ Uo. 305.

ítélkezni lehetetlen,⁴⁷ bár az a gyógyítás lényegi feltétele volna a pszichoterápiában éppúgy,⁴⁸ akárcsak a lelkigondozásban. Pont azok a szakmák vannak kitéve a legnagyobb veszélynek, melyeknél az ítéletmentes hozzáállás alapvető eleme a kapcsolatnak. Ugyanis minél inkább magunkévá tesszük ezt az erényt, annál inkább hajlamosak leszünk nem észrevenni meghozott ítéleteinket, és a tudatalattiba száműzni az ítélezést.⁴⁹ Minden meghozott ítéletünknek Isten előtt kell a porba hullania ahhoz, hogy valóban meglássuk a másikat, éppen úgy, ahogy Isten látja őt,⁵⁰ számomra ez a lelkigondozás lényegi feltétele.

Mit ad ez a gyógyító, ítéletmentes tér és idő? A gyógyulás ott kezdődik, amikor az emberek a legfájdalmasabb tapasztalataikat és érzéseiket elmondhatják őszintén, és lesz valaki, aki ezt meghallgatja, megérti, elismeri, és nem bírálja felül, nem bagatellizálja el, nem fordítja le rögtön soron következő morális lépések sorozatává. A gyógyuláshoz idő kell, belátásokra és felismerésekre van szükség, hogy felderengjen a helyes irány. Az elváltak esetében egyébként is tiszta és világos az egyház tanítása arra vonatkozólag, hogy mi a helyes. Többnyire az elváltak is tisztában vannak az előttük álló lehetőségekkel, vagy ha nem, ezek a lehetőségek viszonylag gyorsan és egyszerűen körbejárhatók. A gyógyulás alatt itt nem azt értem, hogy el tud-e köteleződni az elvált ember amellet, amit az egyház kér tőle és erkölcsileg jónak tart. Gyógyulás alatt azt értem, hogy a kapott sebek beforrnak, megmarad ugyan a heg, mely a múltra emlékeztet, de már nem ez határozza meg az ember identitását, hanem annak csak egy részévé válik. A Beteszda fürdőnél meggyógyított béna ember sem hagyhatta ott az ágyát a tó mellett, pedig már nem volt szüksége rá. Az ágy, amit tovább kellett vinnie, emlékeztette őt saját múltára, mozdulatlanságára és betegségére. Jézus parancsára fogta és magával vitte (Jn 5,1–11). Ugyanígy mi sem tudjuk lepakolni a múlt fájó eseményeit, melyeknek következményei akár a jelenben is belénk marnak. A gyógyulás az, amikor az ember újra mozgásba lendül, felkel a bénaságból, a mozdulatlanságból, és elindul az ággal együtt, mert az életet választotta.

Meglátásom szerint a leghatékonyabb megoldás, ha ez a folyamat több oldalról van támogatva, és mind lelkipásztori, mind lelkigondozói oldalról kap segítséget az egyén. Tágabb perspektívában még az egyházi közösség tagjainak szerepét is kiemelném, hiszen a tagok hozzáállása szintén rengeteget hozzáad-

⁴⁷ PAUL TOURNIER: *Igaz és hamis büntudat*, Harmat, Budapest, 2017, 135.

⁴⁸ Uo. 129.

⁴⁹ Uo. 130.

⁵⁰ Uo. 132.

hat vagy éppen elvehet abból, hogy elváltként az ember hogyan érzi magát az egyházi közegben. Mindannyiunknak Jézus ad példát arra, hogy miként adta vissza azoknak az önbecsülését és méltóságát, akiket a társadalom szóra sem méltatott. Jézus találkozása a számáriai asszonnyal (Jn 4,7–30), a házasságtörő asszonnyal (Jn 8,3–11), a bűnösökkel, a vámosokkal és a társadalom által kirekesztettekkel (Mt 9,10–13; Mk 2,15–17; Lk 5,29–32) arról tanúskodik, hogy ezek a találkozások életmentők voltak a megtört sorsok számára. Az ő jelenléte megértést és megbocsátást hordozott, és soha nem volt benne kirekesztés, ítélet vagy lealacsonyítás. Az elváltak esetében megjelenik az a furcsa ellentmondás, hogy nem Isten, hanem az egyház lesz az, akivel szembe találják magukat, ezért egy lelkipásztor jelenléte a gyógyulás folyamatában kulcsfontosságú, de nem egyedüli tényező. Az elváltaknak szervezett csoportok utolsó alkalmára minden csoportagnak a saját élethelyzetére és nehézségeire reflektáló áldással készültünk, mellyel a lelkipásztor megáldotta őket az oltár előtt. Ez az áldás a visszajelzések alapján rendkívüli erővel hatott. „A legnagyobb élmény az, hogy végigéltem ezt a gyógyulási folyamatot a csoportban, és megérkeztem tegnap a templom szentélyébe, ahol megkaptam az áldást az életemre, a nehézségeimre, a kihívásaimra. Az az *én* áldásom volt.”⁵¹

Szólnunk kell a plébániai közösségek tagjainak feladatáról és felelősségéről is ebben a témakörben, mert legalább ugyanennyi múlik rajtuk is. Hiába egy építő beszélgetés a plébánossal vagy a lelkipázkodóval, ha a közösség tagjai nem képviselnek hasonló hozzáállást. Míg egy lelkipázkodóról feltételezhető, hogy kapott talentumokat arra vonatkozóan, hogy tudjon bánni az emberekkel, vagy akár végzettsége is van segítő szakmában, addig egy közösséget nagy fokú diverzitás jellemez az elfogadás és a befogadás tekintetében, amely akadály lehet az ítéletmentes hozzáállásnak. Gordon Allport amerikai pszichológus kutatásainak egyik fő témája a valláslélektan területén belül az ember vallási motivációinak beazonosítása volt. Megállapította, hogy azok az emberek, akik mély belső hittel rendelkeznek, kevésbé előítéletesek.⁵² Tehát mindezen a megvalósulása nem lehet kizárólag képzettség vagy személyiség típus függvénye, hanem maga az Istenre irányult élet hordozza magában. Krisztusra irányult életre kaptunk meghívást elváltként, a plébániai közösség tagjaként, lelkipázkodóként, emberként.

A lelkipázkodói beszélgetés akkor válik ajándékká a másik ember számára, ha megtapasztalja, hogy biztonságban van, kimondhat bármit kíméletlen

⁵¹ Belső jegyzet: Mélyülő kapcsolat – kitérülő tér csoport, 6. alkalom, 2025. 04. 12.

⁵² GORDON ALLPORT: *Az előítélet*, Gondolat, Budapest, 1977, 614.

őszinteséggel saját maga és Isten előtt. Ebből indulhat ki a gyógyulás folyamata, ahol a lelkipogondozó reakciói, személyisége, ítéletmentes jelenléte elősegíti a tisztánlátást, a vélt és valós sérelmek közötti különbségtételt, a saját erőforrások mozgósítását.

8. ÖSSZEGZŐ GÖLNDOLATOK

Az elmúlt két évben nagyjából harminc elvált ember élettörténetét ismerhettem meg közelebbről. Minden megállapításom ezeken a tapasztalatokon nyugszik, így fontosnak tartom leszögezni, hogy nem általános érvényűek a meglátásaim. Hipotézisem szerint elváltként nagyon könnyen arra a döntésre juthat az ember, hogy egyszerűbb távolságot venni a közösségtől, az egyháztól. Ezzel szemben nagy erőfeszítést igényel, hogy a válás ellenére megmaradjon a plébániai közösségben, az egyházban, és integrálja valamilyen módon azt a feszültséget az életében, hogy bár szembement az egyház tanításával, mégis van helye az egyházban. A csoportmunka és az egyéni beszélgetések közben arra a belátásra jutottam, hogy elváltként az egyház életében való részvétel nyomása vagy az abból való kimaradás felett érzett szomorúság beláthatatlanul széles skálán mozog. A reakcióimat nem befolyásolhatja az a meggyőződésem, hogy mindenki számára kizárólag egy helyes út létezik, mégpedig a Jézus Krisztus által alapított egyházhoz való tartozás. Abban a pillanatban, hogy a válaszaimat ez vagy bármely más általam helyesnek vélt meggyőződésem kezdi irányítani, eltorzítom a beszélgetést, és aláásom a bizalom és az empátia légkörét. A beszélgetések alapján nagyon egyéni és változatos képet mutatott az, hogy ki mennyire érzékeli nehéznek az egyház életében való részvételt annak fényében, hogy kinek mennyire központi kérdés ez a hitéletében, illetve az egyén életállapota és az azzal járó következmények szintén nagyban befolyásolják az érzékelt nehézség mértékét. Olyan emberekkel találkoztam, akik nem szakadtak el teljesen az egyház valóságától, de mégis megszületett valamilyen távolságtartás nagy részükben annak mentén, hogy elváltként nem számíthatnak teljes elfogadásra, míg hitük és istenkapcsolatuk a válás okozta krízissel való megküzdés kapcsán többségük esetében erősödött és mélyült.

A kirekesztettség vagy a másodrendűség érzése megszületik az elváltakban, akár vélt, akár valós alapon. Jelen esetben nem is az volt a legfontosabb kérdés, hogy miként rekesztődnek ki, hanem az, hogy mi a gyógymód. Ahhoz, hogy ezek az emberek gyógyuljanak, hogy életük Istenre irányult életté váljon, azzal a szabadsággal kell mellettük állnunk, hogy engedjük nekik megta-

lálni saját megoldásaikat, és higgyük, hogy Isten az ő életükben is tevékenyen jelen van. Számomra két kulcsmozzanata van annak, hogy miként érdemes a megtört életsorsok felé közelíteni hívő emberként. Hívő embert írok, mert az elvált emberekkel folytatott beszélgetések tapasztalata, hogy többnyire a saját plébániai közösségüktől kapták az elutasítás nagyrészét. Az egyik kulcsmozzanat, hogy a morális vagy szubjektív ítéleteinket ne tagadjuk el magunk elől, mert ha ezeket sikerül Isten előtt letenni, akkor leszünk képesek a másik fél számára azt a biztonságos közeget megteremteni, amelyben őszintén meg tud nyílni, és mi őszinte érdeklődéssel tudjuk meghallgatni. A másik fontos tényező a beszélgetőpartnerrel való együttérzésünk képességének folyamatos tágítása. Ha valaki abból a belső meggyőződésből indul ki – itt a házasságban élő emberekre gondolok –, hogy ez vele soha nem történhet meg, egy olyan falat húz fel, amely egyértelműen gátolja az empátiát, így a beszélgetés nagyobb eséllyel inkább sebeket fog ejteni a másik félben, mint a megértést vagy az elfogadást tükrözni. Félelem is lehet bennünk azzal kapcsolatban, hogy egy empatikus beszélgetés egy elvált vagy válás előtt álló emberrel úgy tűntethet fel minket, mintha bűnrészessé válnánk. Nem kell egyetértenünk a másik döntésével, pusztán megengedni neki, hogy a saját életében a saját döntéseit meghozza és megérezze, hogy nehéz élethelyzete ellenére sincs teljesen magára hagyva. „Menjetek és tanuljátok meg, mit jelent: »Irgalmasságot akarok, nem áldozatot«” (Mt 9,13).

BIBLIOGRÁFIA

- ALLPORT, GORDON W.: *Az előítélet*, Gondolat, Budapest, 1977.
- ANTONELLI, ENNIO: *A házasság válsága és az Eucharisztia*, Szent István Társulat, Budapest, 2015.
- BEINERT, WOLFGANG (szerk.): *A katolikus dogmatika lexikona*, Vigilia, Budapest, 2004.
- Biblia. Ószövetségi és újszövetségi Szentírás*, Szent István Társulat, Budapest, 2005.
- CHRIST GYÖRGY: Elváltak, újraházasodottak lelki gondozása, *Teológia* 26 (1992/03) 188–192.
- CLEMENT, OLIVIER: *Kérdések az emberről*, Bizantionológiai Intézeti Alapítvány, Budapest, 2004.
- DIÓS ISTVÁN (szerk.): *A II. Vatikáni Zsinat dokumentumai*, Szent István Kézilykönyvek 2., Szent István Társulat, Budapest, 2000.
- DUPLACY, JEAN et al. (szerk.): *Biblikus teológiai szótár*, Szent István Társulat, Budapest, 2009.
- ERDŐ PÉTER: *Beszélgetések az imádságról és a szentségekről*, Szent István Társulat, Budapest, 2021.
- ERDŐ PÉTER: *Egyházjog*, Szent István Társulat, Budapest, 2014.
- FERENC PÁPA: *Amoris Laetitia kezdetű apostoli buzdítása*, Szent István Társulat, Budapest, 2014.
- FERENC PÁPA: *Mitis Iudex Dominus Iesus – Az Úr Jézus, aki szelíd bíró kezdetű apostoli levél*, Szent István Társulat, Budapest, 2015.
- GÁNÓCZY SÁNDOR: *Bevezetés a katolikus szentségtanba*, Bencés Kiadó, Pannonhalma, 2006.
- HAAG, HERBERT: *Bibliai lexikon*, Szent István Társulat, Budapest, 1989.
- JÁNOS PÁL PÁPA, II. SZENT: *Familiaris Consortio – A családi közösség. A keresztény család feladatairól a mai világban apostoli buzdítás*, Szent István Társulat, Budapest, 2021.
- JÁNOS PÁL PÁPA, II. SZENT: *Kiengesztelődésről és bűnbánatról a mai Egyház küldetésében apostoli buzdítás, melyet a szinódus után intézett a püspökökhöz, papokhoz és a hívekhez*, Szent István Társulat, Budapest, 1985.
- KASPER, WALTER: *A család evangéliuma*, Jezsuita Kiadó, Budapest, 2015.
- A Katolikus Egyház katekizmusa*, Szent István Kézilykönyvek 6., Szent István Társulat, Budapest, 2002.

- Marriage and divorce statistics*, Eurostat, 2025. [online] [2025. 01. 31.]
https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Marriage_and_divorce_statistics [2025. 01. 31.]
- PAPP MIKLÓS: *A vallásosság erkölcsi erénye*, L'Harmattan – Sapientia Szerzetesi Hittudományi Főiskola, Budapest, 2015.
- RAHNER, KARL: *Az evangéliumi tanácsok* [online] https://szepi.hu/irodalom/vallas/sulypontok/sp_01b.html [2026. 05. 13.]
- SCHNEIDER, THEODOR (szerk.): *A dogmatika kézikönyve*, 1. kötet, Vigilia, Budapest, 2002.
- Számomra ez az Egyház legszebb képe: az Egyház – anya* [online] <https://www.magyarokurir.hu/hirek/szalomra-ez-az-egyhaz-legszebb-kepe-az-egyhaz-anya>[2026. 05. 13.]
- TOMKA FERENC: *Elváltak és élettársi kapcsolatban élők evangelizációja* [online] <https://tomkaferenc.hu/lelkipasztorokodas/hazassag-csalad-neveles/elvaltak-es-elettarsi-kapcsolatban-elok-evangelizacioja> [2025. 02. 01.]
- TOMKA FERENC: *Lelkipásztori szentségtan*, Szent István Társulat, Budapest, 2002.
- TOURNIER, PAUL: *Igaz és hamis büntudat*, Harmat, Budapest, 2017.
- KÖZPONTI STATISZTIKAI HIVATAL: *Válások főbb mutatói (1980–2023)* [online] https://www.ksh.hu/stadat_files/nep/hu/nep0019.html [2024. 11. 08.]
- ZEMPLÉN GYÖRGY: A szent és a modern ember, *Vigilia* 25 (1960/6) 321–329.